

bé una masia dita *El Guix* (xxxviii, 59.12, 61.19).

GUÍXOLS

L'antic monestir que ha donat nom a la ciutat de SANT FELIU DE GUÍXOLS, la noble, antiga i cabdal ciutat de les nostres costes del Nord. En aquesta obra, destinada a explicar els orígens i antecedents dels noms, no pas a la història de les poblacions, ens serà lícit tocar només a la lleugera, el tema del nom de la ciutat, per enfocar de ple el de l'origen i història del nom *Guixols*.

PRON. LOCAL: sens dubte, generalment es diu *sam fəliu* i prou; tanmateix en les converses de gent llunyana, l'afegit *də gixuls*, ben conegut pertot, se sent molt sovint, afegit al nom de St. Feliu. El gentilici *samfəliuəns* és el més corrent; però a la rodalia també se sent *gixuləŋ(k)s*: Casac. ho anotava el 1920 a Castell d'Aro; com a expressió pintoresca (no precisament malèvola) els diuen *gəŋsóns* (cf. *ganxets* = *reusencs*).

El nom *Guixols* és també prestigiós entre els guixolencs: Noto, p. ex., que l'eminent poeta, significat polític progressista, i gran propietari a la comarca, En Salvador Albert, en les seves cartes al meu pare, sovint les datava amb el nom complet, però una de 1913, la data només *Guixols*; i prou: com si un ciutadà tan conscient i savi com ell, tingués aquest nom per la quintaessència del de la ciutat. I no era sol: un parent de la meua mare (que era filla i neboda de dos sant-feliuencs), P. Auladell, feia el mateix en una carta de 1915.

MENCIONS ANT. on figura el determinatiu.¹ 961: Sancto Felice de *Gissalis* orig. (*Dipl. Cat. Vic*, 284, § 338); 968: precepte del rei Lotari donat a prec de *Sinaris abbas*, que ho era allora del monestir de St. Pol de Mar, i del de St. Feliu: confirmant els béns dels dos monestirs: «alterum in hon. Sti. Pauli consecratum, in com. Gerundensi, in loco q. d. Maritima; alterum in hon. Sti. Felicis, in eodem com., in loco qui dic. *Iecsalis* --- (i més avall:) mon. *Sti. Felicis*» (*MarcaH.*, § 108.22, col. 891); cf. Botet S., *BABL* v, 109, també p. p. *Cat. Car.* II, 203, cf. *ibid.*, pp. IX, XXII, XXIV, XXVIII; i per Udina (*El Arch. Co. S. X.*, § 169); 991: «Coenobio Sti. Felicis in *Gissalis*» (*MarcaH.*, 946.2).

Sovint des de l'any 1000: 1016: «domus coenobii Sti. Felicis coenobii *Guixolensis*» (*MarcaH.*, col. 997; cf. comentari d'Alsius, p. 106, sobre les possessions); 1041: donació d'un castell a «Scto. Felici monasterio *Guixalensis*» (id. infra) (*MarcaH.*) i *Guixalense* monasterium (*Esp. Sagr.* XLIII, 410); 1052: Monasterium *Guixalensi* (Vill., *Vi. Lit.* xv, 210-1083, 5.49). També 1118, en una butlla: «monast. Sti. Felicis de *Geisal*» (*Hist. Lgd.*, 871), serà la mateixa que publicà *Esp. Sagr.* (XLII, 455-56) sobre els abusos del mon. de La Grassa en els drets del «*Mon. Sti. Felicis Guisselensis* --- *Guixolensis* --- *Guisolensis*, --- *Guisalensis*»; 1135: «Coenobium Sti. Felicis de *Guissalis*» (*Mar-*

caH., c. 1273); 1163: «Coen. *Guixalensis*» (*ibid.*, c. 1337); 1245: «Mon. Sti. Felicis *Guixolensis*» (*Esp. Sagr.* XLIV, 275); 1359: Sant Feliu de *Guixols* (*CoDo-ACA* XII, 101).

⁵ Aquesta serà la forma catalana constant i general des de llavors, de la qual, per tant, ja ens podem abstenir de donar més testimonis. Cf. encara alguns en *Mon-salv.* XVII, 62-63 i 268, i *Alsius (Nom.)* (i cf. Font i Rius, *C. d. p.* I, p. 605).

Com que l'*Onomasticon* és una obra de Lingüística i etimologia, no d'història local, ens és lícit desatendre la història de la vila de St. Feliu, i parlar només de *Guixols* que, a l'alta Edat Mj., solament fou el nom d'un monestir. Tot just l'a. 1281 l'abat «*Guixalensis*» concedí franquícies per fer-hi cases als pobladors de la vila, fins a llavors poc nombrosos (Font Rius, *C. d. p.* I, § 351). Invasió Catalunya per les forces del rei de França i del Papa, ens explica Muntaner (cap. 117) que, desembarcant-hi els francesos, incendiaren la població. I sembla que Pere el Gran mirà llavors l'abat de *Guixols* i el bisbe de Girona com gent poc lleial, i amb enteses amb els invasors, car el 2-x-1285 llançà contra ells una ordre d'exili, que potser la mort [? 1288] va privar-li de fer executar.

²⁵ Es trobaran moltes notícies històriques, i altres de gran valor, sobre St. Feliu, sobretot en altres obres. Emili Grahit, *Memorias y Noticias para la Historia de la villa de St. Feliu de Guixols* (Girona, 1880, 89 + 302 pp.); T. González Hurtebise, *St. Feliu de Guixols durante el periodo de antigua memoria* (Girona, 1905, 400 pp. i làms. in-4).² I la personalíssima, i d'excipional valor literari, del seu fill il·lustre Agustí Calvet (Gaziel): *Una Vila del Vuitcents: St. Feliu de Guixols*, Bna., 1953 (266 pp.).

ETIM. És segur que *Guixols* és un nom que ja ve de l'Antiguitat. L'anàlisi comparada de les mencions antigues que hem documentat, mostra una quasi unimitat de formes en *-a* posttònica (*-alis*, *-alensis*) amb les quals podem equiparar les de derivació *-ensis* (aa. 981, 968, 991, 1041, 1042, 1118, 1135, 1163); només des del S. XIII hi apareix el vocalisme *-ol* (fora d'algun cas poc fidedigne [*Esp. Sagr.*, inacurada filològicament]). Com que el pas de *-al* posttònica a *-ol* és un fet normal de fonètica catalana, és aquella evidentment la forma etimològica.

Quant a la consonant precedent hi ha la *x*, escrita com avui, ja en 5 mencions dels Ss. XI-XII; mentre que la *ss* de 961, 991, 1135 es pot interpretar com grafia imperfecta de *š* o bé com resultat alternant dels grups *-ks-*, *-ps-*, *-ss-*, que són la font normal de la *x(š)* moderna; a això mateix apunten clarament la grafia *Geisal* de 1118, i *Iecsalis* de 968; està descartat *-ssi-* en aquest cas, perquè obligaria a admetre una accentuació anteproparoxítona, impossible o massa insòlita.

Quant a la inicial, cal suposar un grup *gwi-* o *kwi-*, car altrament no tindriem *g* oclusiva sinó *gi* o *ci*. Ens veiem conduïts, doncs, a una base *gwiKSALOS* o *kwi-*, si bé *-ps-* no es pot descartar del tot: cf. *caixa* CAPSA, *eix* IPSUM; però fóra més excepcional.